

Arkadiusz Szurnicki

Akademia Sztuki Wojennej w Warszawie

ORCID: 0009-0009-6625-2060

Kreowanie obrazu przeciwnika w propagandzie wojennej oraz skutki takich działań na przykładzie wojny Federacji Rosyjskiej z Ukrainą

Creating the image of an enemy in wartime propaganda and the effects of such actions, using the example of the Russian Federation's war with Ukraine

Abstrakt: Celem artykułu jest ukazanie aspektu kreowania obrazu przeciwnika w propagandzie wojennej Ukrainy oraz Federacji Rosyjskiej. Największy po zakończeniu II Wojny Światowej konflikt zbrojny w Europie nie obywał się bez propagandy, która stanowi od setek lat nieodłączny element wpływający na morale społeczeństw stron zaangażowanych w prowadzenie wojny. Propaganda wojenna ma obecnie swoisty renesans, ponieważ Rosjanie oraz Ukraińcy potrafią używać wobec siebie epitetów znanych z czasów wojny radziecko-niemieckiej. Rodzi to także konsekwencje polegające na przypisywaniu sobie tak zwanych łatek, które powinny demoralizować jednych i podbudowywać morale drugich. Nie jest to działanie łatwe, ponieważ wizja przeciwnika powinna odpowiadać realiom działań wojennych w danym momencie. Propagandyści muszą odpowiednio kreować oraz kształtować rzeczywistość, aby społeczeństwo, wiedziało z kim i o co walczy. Jednocześnie propagandysta, który jest częścią większego systemu, musi przewidywać przyszłość oraz pozostawiać sobie branki bezpieczeństwa, aby usprawiedliwiać sytuacje jakie mogą mieć jeszcze miejsce na teatrze działań. Jest to sztuka, którą Ukraińcy oraz Rosjanie, za pośrednictwem swoich kanałów, oddziałują na dane społeczeństwa. Działania w sferze informacyjnej stron zaangażowanych bezpośrednio w konflikt rosyjsko-ukraiński nie obyły się bez błędów, które na przestrzeni czasu przerodziły w element wpływający negatywnie na morale własnych społeczeństw. Wobec tego postawione zostały pytania: „Czym jest wojna informacyjna?” oraz „W jaki sposób własna propaganda może oddziaływać negatywnie na nasze społeczeństwo?”. Stawianą hipotezą jest przypuszczenie, że podczas prowadzeniu działań wojennych obraz przeciwnika musi być przedstawiany w sposób zgodny z prawdą, tak aby potencjalnie usprawiedliwiać własne niepowodzenia. W celu odpowiedzi na problemy badawcze oraz weryfikację hipotezy została przeprowadzona analiza, analiza źródeł, porównanie, synteza oraz wnioskowanie, które należą do teoretycznych metod badań. Metody pozwoliły na przyjrzenie się działaniom w sferze informacyjnej oraz ich skutkom na przestrzeni czasu.

Słowa kluczowe: propaganda, media, wojna, wojna informacyjna, Federacja Rosyjska, Ukraina

Abstract: The aim of this article is to examine the creation of an adversary's image in the wartime propaganda of Ukraine and the Russian Federation. The largest armed conflict in Europe since the end of World War II is not without propaganda, a tool that has for centuries been an inseparable element in influencing the morale of societies involved in warfare. Today, wartime propaganda is experiencing a renaissance, with both Russians and Ukrainians reviving epithets known from the Soviet-German War. This phenomenon brings consequences, as each side attributes specific labels to the other, intending to demoralize one side while bolstering the morale of the other. This is not a simple task, as the image of the adversary must correspond to the realities of the military actions at any given time. Propagandists must skillfully shape and mold reality so that the public understands who they are fighting against and why. At the same time, the propagandist, as part of a larger system, must anticipate future developments and leave room for maneuver to justify situations that may yet unfold on the battlefield. This is an art form through which Ukrainians and Russians, using their respective media channels, exert influence over their societies. However, the informational activities of the parties directly involved in the Russian-Ukrainian conflict have not been free of errors, which over time have negatively impacted the morale of their own societies. Therefore, the following questions were posed: "What is informational warfare?" and "How can one's own propaganda negatively affect one's society?" The hypothesis proposed is that, in wartime, the portrayal of the adversary must be truthful to some extent, to potentially justify one's own failures. To address these research questions and verify the hypothesis, an analysis was conducted involving source analysis, comparison, synthesis, and inference, which are theoretical research methods. These methods enabled an in-depth examination of actions in the informational sphere and their effects over time.

Keywords: propaganda, media, war, information warfare, Russian Federation, Ukraine

Wprowadzenie

Współczesne konflikty zbrojne stanowią strukturę operacji połączonych, które w założeniu powinny doprowadzić podmiot do osiągnięcia założonych celów. Jednym z elementów, który wchodzi w skład operacji połączonych jest prowadzenie działań w sferze informacyjnej. Wydawać by się mogło, że ta arena walk, gdzie nie występują kinetyczne uderzenia jest obszarem peryferyjnym. Jest to jednak błędne myślenie, a świadczy o tym między innymi fakt, że działania w sferze informacyjnej leżą także w gestii służb specjalnych państw, a jak wiadomo formacje o takim charakterze nie zajmują się sprawami błahymi. Działania w sferze informacyjnej dają możliwość oddziaływania na wszystkie podmioty zaangażowane w konflikt bezpośrednio albo pośrednio. Wojna informacyjna¹ nie powinna być skierowana tylko wobec przeciwnika, celem jest także nasze społeczeństwo oraz potencjalni partnerzy. Niekinetyczne oddziaływanie powoduje, że straty lub zyski są niepoliczalne, ponieważ często nie wiadomo która informacja wpłynęła na proces decyzyjny danej jednostki.

Propaganda² stanowi jedną z technik w wojnie informacyjnej, a jej oddziaływanie można obserwować choćby w czasie I oraz II Wojny Światowej. Rozwój mediów doprowadził do wzrostu siły oddziaływania propagandy, która mogła być przekazywana za pomocą takich narzędzi jak plakat, broszura, komunikat radiowy, film. Przykładem mogą być choćby plakaty z okresu I Wojny Światowej, które określały Niemców mianem Hunów.³ Ententa miała jednak

¹ Wojna informacyjna - ogół działań, które można scharakteryzować jako manipulację, dezinformację i propagandę, mających na celu zdobycie lub utrzymanie przewagi w polityce globalnej albo regionalnej. Polega ona na kontrolowaniu mediów, w tym społecznościowych oraz innych kanałów przepływu informacji, np. blogów, forów internetowych w celu sterowania świadomością i aktywnością ludzi. Wojna informacyjna łączy instrumenty psychologicznego oddziaływania i nowoczesne technologie, które dają możliwość publikowania komentarzy, filmów czy nagrań niemal w czasie rzeczywistym, a jednocześnie skutkują niewystępującą nigdy wcześniej szybkością rozprzestrzeniania się informacji. R. Klepka, R. Kopeć, O. Wasiuta, *Vademecum Bezpieczeństwa*, Wydawnictwo Libron, Kraków 2018, s. 696.

² Propaganda - rozprzestrzenianie ideologicznych i politycznych poglądów dla formowania postawy, wartości, poglądów, emocji, ideologii, wpływając na zachowanie człowieka lub społeczeństwa. Zwykle proces ten przebiega w interesie określonej społeczności. Propaganda jest niezależną składową systemu komunikacji politycznej. Jest też środkiem do szerzenia ideologicznych poglądów, utrzymywania istniejącej już ideologii lub zwalczania ideologii wrogiej. H. Batorowska, R. Klepka, O. Wasiuta, *Media jako instrument wpływu informacyjnego i manipulacji społeczeństwem*, Wydawnictwo Libron, Kraków 2019, s. 145.

³ K. Hoyer, *Wilhelm II Hohenzollern. Niemiecki cesarz przezywany "współczesnym Kaligulą"*, „Wielka Historia”, <https://wielkahistoria.pl/wilhelm-ii-hohenzollern-niemiecki-cesarz-przezywany-wspolczesnym-kaligula/>. [dostęp: 13.11.2024 r.]

szczęście, ponieważ Rzesza Niemiecka nie posiadała zdolności pokonania państw zachodnich po dołączeniu Stanów Zjednoczonych do wojny. To przełożyło się na obraz pokonania owych złowrogich i prymitywnych „Hunów”. Społeczeństwa zachodu aż do II Wojny Światowej żyły w przeświadczeniu, że ich armie wyszły zwycięsko, a zagrożenie ze wschodu zostało opanowane. Tym większy był szok, gdy Niemcy, tak pogardliwie oceniani w propagandzie, pokonali zjednoczone wojska Aliantów we Francji. Widząc obraz klęski oraz brak perspektyw zwycięstwa, Francuzi podpisali zawieszenie broni, a Brytyjczycy wycofali się na wyspy.⁴ Jest to jeden z przykładów pokazujących, że nie należy przesadzać z fałszywym kreowaniem wizerunku przeciwnika. Dowódcy aliancy oraz społeczeństwa musiały zredefiniować podejście do Niemców i ich zdolności do prowadzenia wojny. Przeciwnika nie należy lekceważyć i umniejszać jego zdolnościom. Konflikt Federacji Rosyjskiej z Ukrainą stanowi pewną analogię z pierwszej fazy II Wojny Światowej, kiedy to funkcjonowały stereotypy na temat przeciwników. O błędach we własnej propagandzie przekonują się obecnie zarówno Ukraińcy, jak i Rosjanie, którzy od blisko trzech lat toczą z sobą pełnoskalową wojnę.

Przykłady ukraińskiego kreowania wizerunku przeciwnika po wybuchu pełnoskalowej wojny z Federacją Rosyjską oraz konsekwencje tych działań

Wojna Ukrainy z Federacją Rosyjską stanowi doskonały poligon doświadczalny dla działań w sferze informacyjnej dla podmiotów, które nie są bezpośrednio zaangażowane w konflikt zbrojny. Wiedza i doświadczenie jakie mogą zdobyć państwa zachodnie są bezcenne, ponieważ zdobywane są kosztem państwa, które nie jest formalnym sojusznikiem międzynarodowych organizacji, do których należą państwa zachodnie, a jednocześnie walczy z potencjalnym przeciwnikiem, jakim jest Federacja Rosyjska.

Ukraińcy stając w obliczu rozpoczętej 24.02.2022 roku inwazji na swoje państwo, podjęli szereg działań, które miały zapewnić im przewagę nad przeciwnikiem. Jednym z działań w sferze informacyjnej jest walka informacyjna,⁵ która polega między innymi na kreowaniu

⁴ *Kampania polska 1939 roku. Studia.* (red.) Ł. Przybyło, Tom 1, Wydawnictwo Akademia Sztuki Wojennej, Warszawa 2024, s. 119.

⁵ Walka informacyjna - walka, która wpisuje się w dyskurs nad zagrożeniami generowanymi przez społeczeństwo informacyjne oraz procesy globalizacyjne, związanymi z zarządzaniem bezpieczeństwem informacyjnym, w tym

wizerunku przeciwnika, z którym się walczy. W tej kwestii Ukraińcy oraz Rosjanie odnosili zarówno sukcesy jak i porażki, które wpływały na przebieg konfliktu zbrojnego. Działania w strefie informacyjnej za pomocą kreowania wizerunku przeciwnika można podzielić na kilka etapów, które odpowiadają dynamice na polu walki.

Ramy czasowe pierwszego etapu to okres od początku inwazji na Ukrainę do tak zwanej kontrofensywy na Zaporozżu. Jest to moment największego sukcesu strony ukraińskiej, któremu jednocześnie sprzyjali sami Rosjanie, ponieważ ich niekompetencja dała niezliczone argumenty świadczące, że to Ukraińcy mają rację. Skala porażek⁶ oraz zbrodni⁷ strony rosyjskiej umożliwiła Ukraińcom wykreowanie obrazu przeciwnika, jako zbrodniczego napastnika, który dąży do wszelkich zdobyczy bez względu na koszty. Jednocześnie jest on możliwy do pokonania, ponieważ nie posiada dostatecznego poziomu zdolności bojowych, wynikających z niewłaściwego wyszkolenia, logistyki i szwankującej percepcji pola walki. Nawet rosyjska ilościowa przewaga sprzętowa stała się dla strony ukraińskiej argumentem, ponieważ technika przeciwnika była masowo niszczone⁸ lub trafiała jako zdobycz, uzupełniając straty Sił Zbrojnych Ukrainy.⁹

Obraz stworzony na początku wojny niezwykle mocno podbudował morale społeczeństwa, a co za tym idzie personelu Sił Zbrojnych Ukrainy. Mit drugiej armii świata runął, gdy zmotywowani do walki Ukraińcy zatrzymali rosyjskie postępy na odcinku kijowskim, czernichowskim, sumskim, charkowskim, zaporoskim oraz chersońskim.¹⁰ Dzięki propagandzie upowszechnianej za pomocą kanałów komercyjnych oraz rządowych,

szczególnie z ochroną przed nieuprawnionym dostępem, zniszczeniem, zniekształceniem wynikającym z jej elektronicznego sposobu zapisu. R. Klepka, R. Kopeć, O. Wasiuta, op. cit., s. 667.

⁶ Є. Мазур, *Росіяни не вміють воювати, вони ніякі, – аналітик про перемогу України*, „24 Канал”, https://24tv.ua/rosiyani-ne-vmiyut-voyuвати-voni-niyaki-analitik-pro-peremogu_n1893398. [dostęp: 13.11.2024 r.]

⁷ Human Rights Watch, *Україна: очевидні воєнні злочини на підконтрольних Росії територіях. Сумарні straty, інші брутальні порушення з боку російських військ*, „Human Rights Watch”, <https://www.hrw.org/uk/news/2022/04/08/ukraine-apparent-war-crimes-russia-controlled-areas>. [dostęp: 13.11.2024 r.]

⁸ С. Горбатенко, *«Ми воювали на інстинктах». Як обороняли Схід у лютому 2022-го. Спецпроект*, Радіо Свобода, <https://www.radiosvoboda.org/a/skhid-povnomasshtabne-vtorgnennia-armiya/32278202.html>. [dostęp: 13.11.2024 r.]

⁹ J. Wolski, *UKRAINA - STRATY CZOLGÓW (AKTUALIZACJA LIPIEC 2023)*, „Wolski o wojnie”, <https://www.youtube.com/watch?v=ATRuARHBneU>. [dostęp: 13.11.2024 r.]

¹⁰ О. Черниш, *100 днів війни. Що буде далі на російсько-українському фронті*, „BBC NEWS”, <https://www.bbc.com/ukrainian/features-61676761>. [dostęp: 13.11.2024 r.]

wola Ukraińców do walki rosła. Zdawano sobie sprawę, że jeśli pozwoli się Rosjanom zająć terytorium, to zapanuje tam terror i bezprawie, które zakończy się rusyfikacją. Jednocześnie udawało się skutecznie zadawać straty Rosjanom na polu walki, a skala ich możliwości słabła z miesiąca na miesiąc. Zbrodnie, które zostały odkryte po wyzwoleniu danych obszarów Ukrainy z rąk Rosjan dawały kolejne argumenty o tym, że jest to zbrodniczy przeciwnik. Wyzwolenie części obwodu chersońskiego oraz charkowskiego, połączonego z dostawami zachodnich systemów uzbrojenia oraz wizją walki z tak zwanymi „orkami”¹¹ dała nadzieję na wyzwolenie całego terytorium państwa. Był to moment, w którym Ukraińcy popełnili błąd w propagandowej wizji kreowania przeciwnika, ponieważ zlekceważono działania strony rosyjskiej, które polegały na mobilizacji rezerwistów do wojska, przestawieniu gospodarki na tory wojenne oraz zmian w podejściu do wizji prowadzenia wojny.¹²

Rosjanie rzucając na front kilkaset tysięcy rezerwistów oraz więźniów, którzy zasilili prywatne firmy wojskowe zdobyli czas na przygotowanie się do kolejnego etapu wojny. Przygotowanie kilku linii obronnych, odtworzenie zdolności jednostek wojskowych oraz zmiana dowództwa Specjalnej Wojskowej Operacji za cenę kilkudziesięciu tysięcy ludzi pozwoliło przeczekać okres, kiedy to Ukraińcy mieli inicjatywę strategiczną.¹³ Brak aktualizacji w propagandzie, która nie zmieniła obrazu przeciwnika oraz za bardzo przeceniła własne zdolności złożyła się na klęskę kampanii w roku 2023.¹⁴

Aparat propagandy operując na utartych schematach, nie przekazał społeczeństwu nowej wizji konfliktu, która wymagała od społeczeństwa większego zaangażowania w kwestię prowadzenia wojny. Propagandowe zapowiedzi władz Kijowa o przeprowadzeniu kontrofensywy w roku 2023 trwały przez wiele miesięcy, przez co wszyscy wiedzieli o takich

¹¹ Я. Сончковская, *Чому російських окупантів в Україні називають орками і до чого тут Толкін*, „OBOZ.UA”, https://news.obozrevatel.com/ukr/show/people/chomu-rosijskih-okupantiv-v-ukraini-nazivayut-orkami-i-do-chogo-tut-tolkin.htm#goog_rewarded. [dostęp: 13.11.2024 r.]

¹² A. M. Dyner, *Stan sił zbrojnych Rosji po dwóch latach od agresji na Ukrainę*, „PISM”, <https://www.pism.pl/publikacje/stan-sil-zbrojnych-rosji-po-dwoch-latach-od-agresji-na-ukraine>. [dostęp: 13.11.2024 r.]

¹³ F. Bryjka, *Transformacja Grupy Wagnera w związku z wojną na Ukrainie*, „PISM”, <https://pism.pl/publikacje/transformacja-grupy-wagnera-w-zwiazku-z-wojna-na-ukrainie>. [dostęp: 13.11.2024 r.]

¹⁴ Д. Гулійчук, *Як Росія зупинила контрнаступ ЗСУ на Запоріжжі – Foreign Affairs про причини невдачі*, „ТСН”, <https://tsn.ua/ato/yak-rosiya-zupinila-kontrnastup-zsu-na-zaporizhzi-foreign-affairs-pro-prichini-nevdachi-2503480.html>. [dostęp: 13.11.2024 r.]

zamiarach.¹⁵ Komunikaty kierowane przez SZU oraz służby bezpieczeństwa o zachowaniu ciszy w sferze informacyjnej,¹⁶ nie przyniosły żadnego efektu. Na Zaporozżu wykreowany obraz słabego i zdemoralizowanego przeciwnika zderzył się z kilkoma liniami umocnień rosyjskich, połączonych z kontratakami oraz uderzeniami lotniczymi na ukraińskie oddziały oraz zaplecze.

¹⁵ BBC, "Ми готові до контрнаступу". Зеленський розповів про плани України та страхи через Трампа, „BBC”, <https://www.bbc.com/ukrainian/features-65787753>. [dostęp: 13.11.2024 r.]

¹⁶ П. Залива, Чому Буданов мовчить на відео: британський експерт розкрив інтригу, „24 Канал”, https://24tv.ua/movchannya-budanova-video-britanskiy-eksrozvidnik-poyasniv-povedinku_n2337376. [dostęp: 13.11.2024 r.]

Rysunek 1. Kadr z filmów promujących zachowanie ciszy na temat ofensywy. Podobne filmy zamieszczały także inne ukraińskie formacje mundurowe.

Źródło: O. Лебедина, *Президент прокоментував очікування*, „ZN,UA”, <https://zn.ua/ukr/war/zelenskij-rozpoviv-u-chomu-skladnist-kontrnastupu.html>. [dostęp: 13.11.2024 r.]

To nie był już pierwszy etap wojny, gdzie rosyjskie związki taktyczno-operacyjne nie były nasycone piechotą oraz miały problem z zachowaniem łączności. Przeciwnik dokonał olbrzymiego przeskoku w sposobie prowadzenia wojny, a ukraińska propaganda nie potrafiła się do tego ustosunkować.¹⁷ Aparat propagandy nie wypracował zawczasu wersji, która mogłaby wytłumaczyć niepowodzenie i przekuć niepowodzenia w wydarzenie neutralne. Informacje o charakterze optymistycznym przekształciły się w wiadomości o braku postępów w odzyskiwaniu terytorium. Skala negatywnych informacji doprowadził do tego, że w ukraińskim społeczeństwie oraz u zachodnich partnerów ukazała się wizja porażki. Uwierzono w stereotyp, który powstał na początku wojny, a zderzenie się z nową rzeczywistością okazało się brutalne. Brak odpowiedzi na przyczyny klęski, zmianę głównodowodzącego oraz zaostrenie przepisów o mobilizacji spowodowały spadek morale społeczeństwa ukraińskiego, które przeszło pewne zmiany.¹⁸ Od roku 2023 do ostatnich

¹⁷ J. Wolski, *UKRAINA RAPORT z WALK 22 PAŹDZIERNIKA 2023 - KLĘSKA OFENSYWY*, „Wolski o wojnie”, <https://www.youtube.com/watch?v=Xb95qwllsmA>. [dostęp: 13.11.2024 r.]

¹⁸ J. Wolski, *GENERAL SYRSKI I JEGO LUDZIE - NAJLEPSI NA JAKICH STAĆ UKRAINĘ*, analiza płk Piotra Lewandowskiego, „Wolski o wojnie”, <https://www.youtube.com/watch?v=3uOIvVSa7Ts>. [dostęp: 13.11.2024 r.]

miesiący 2024 roku, na Ukrainie zwiększyła się skala dezercji żołnierzy, emigracji z państwa oraz oporu przed mobilizacją.

Jesienią roku 2023 Rosjanie odzyskali inicjatywę strategiczną, co można uznać za początek trzeciego etapu konfliktu. Od tego momentu propaganda ukraińska musiała zacząć przekazywać faktyczny lub zbliżony do rzeczywistości obraz przeciwnika. Front w pewnych miejscach zaczął mieć problemy wynikające ze zdobycia kolejnych miejscowości przez Rosjan. Tu propaganda nie mogła pokazywać Rosjan jako słabych i głupich, ponieważ to stawiało własnych żołnierzy w złym świetle. Gdyby kontynuowano stereotypy o przeciwniku to społeczeństwo mogłoby zadawać pytania typu: „Jaką wartość mają nasi żołnierze, skoro przegrywają z tak słabym przeciwnikiem i kto do tego dopuścił?“, a to byłoby fatalne dla podtrzymania woli oporu przed agresorem i osłabiłoby zaangażowanie zachodnich partnerów w organizowaniu pomocy i wsparcia dla walczących obrońców.

Rysunek 2. Skala samowolnego opuszczenia jednostek przez personel (kolor niebieski) oraz dezercji (kolor pomarańczowy) w Ukrainie podczas trwania pełnoskalowej wojny.

Źródło: M. Kozubel, *Wpis*, „X”, <https://x.com/MarekKozubel/status/1847615026443485482>.

[dostęp: 13.11.2024 r.]

Koniec lata oraz początek jesieni 2024 roku nie jest dla ukraińskiej propagandy łatwym okresem, pomimo przeprowadzenia akcji wiążącej sił przeciwnika w obwodzie Kurskim. Sukces natarcia na tereny Federacji Rosyjskiej podbudował wiarę społeczeństwa oraz partnerów w zdolności wojsk ukraińskich, jednak strona rosyjska powstrzymała dalsze sukcesy i przeszła do własnej serii uderzeń.¹⁹ Do połowy listopada 2024 roku Rosjanom udało się dokonać kilku włamań w pozycje ukraińskie na całej długości frontu, przy jednoczesnym organizowaniu rozstrzelań wziętych do niewoli obrońców.²⁰ Wyzwaniem ukraińskiej propagandy jest wytłumaczenie obecnego stanu sytuacji państwa, które mierzy się z bezwzględnością przeciwnika oraz z przyszłą wizją zakończenia konfliktu. Po wyborach prezydenckich w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej i wygranej Donalda Trumpa rysuje się wizja zakończenia konfliktu, która wedle przewidywań ekspertów spowoduje powstanie nowych granic Ukrainy.²¹ Nie będą to granice przedstawiane w wizji prezydenta Wołodymyra Zełenskigo, który obiecał pokonanie Rosjan i zakazał wszelkich rozmów o pokoju z prezydentem Władimirem Putinem.²²

Przykład kreowania wizerunku przeciwnika przez rosyjską propagandę w dobie prowadzenia Specjalnej Operacji Wojskowej

Rosyjski aparat propagandy jest jednym z najlepszych na świecie, ponieważ powstawała na fundamentach systemu sowieckiego. Władze ZSRR od początku swego panowania tworzyli „człowieka sowieckiego” oraz wpływali na społeczeństwa zachodu, przedstawiając wizję powszechnej równości i życia w pokoju. O skuteczności sowieckich sposobów indoktrynacji

¹⁹ M. Lachowski, *Trudna sytuacja Ukrainy. Jak Ukraińcy chcą zakończyć wojnę? plk Piotr Lewandowski i M. Lachowski*, „Mateusz Lachowski – Korespondent PL”, <https://www.youtube.com/watch?v=cQn11v1GaPA>. [dostęp: 13.11.2024 r.]

²⁰ M. Lachowski, *Wpis*, X, <https://x.com/LachowskiMateus/status/1841424760015577395>. [dostęp: 13.11.2024 r.]

²¹ W. Szewko, #357 *Plany wojenne Trumpa. Upadek koalicji. Libański łącznik Trumpa. Kaszmir o autonomii. Jabollah*, „Na wschód o Bliskiego Wschodu”, <https://www.youtube.com/watch?v=hzL8SkIQqjM&t=3627s>. [dostęp: 13.11.2024 r.]

²² I. Лисогор, *Зеленський указом констатував неможливість проведення переговорів з президентом РФ В. Путіним*, „LB.UA”, https://lb.ua/society/2022/10/04/531444_zelenskiy_ukazom_konstatuvav.html. [dostęp: 13.11.2024 r.]

przekonały się państwa, w których ruchy rozbrojeniowe i antywojenne zyskiwały na dużej popularności.²³ Sposoby działania, zasoby oraz kadra sowieckiego aparatu bezpieczeństwa zostały przejęte przez system Federacji Rosyjskiej. Ludzie sowieckich służb specjalnych stanowią do dziś pokaźną część rosyjskiego systemu władzy.²⁴ Chcąc zdobyć poparcie społeczeństwa dla swojej wizji odbudowy imperium, aparat rosyjskiej propagandy wykreował przeciwnika, który mógł przerazić zmasakrowane doświadczeniem II Wojny Światowej społeczeństwo. Pielęgnowana w społeczeństwie wizja nazistów oraz faszystów, którzy chcą zniszczyć Rosję przez dziesiątki lat ukazywała się w filmach, obrazach oraz w szkolnictwie.²⁵ Obraz systemu oraz organizacji świata zachodniego w rosyjskiej propagandzie, także miał negatywny oddźwięk. Ukraina jako cel dla rosyjskiego imperializmu posiadała w swej historii kartę, którą do dziś pielęgnuje, a jest nią podtrzymywanie pamięci o ukraińskich nacjonalistach z okresu II Wojny Światowej, którzy współpracowali z Niemcami i walczyli z sowietami.²⁶

Zebrane argumenty i odpowiednio urabiane społeczeństwo dały podstawę, aby przeciwników „rosyjskiej” Ukrainy przedstawić jako nazistów, którzy reprezentują interesy imperialistycznego zachodu. Zarówno społeczeństwu Federacji Rosyjskiej jak i Ukraińcom narzucano wizję, w której rząd Ukrainy oraz część systemu bezpieczeństwa państwa chce zniszczyć Rosjan oraz rosyjskojęzycznych obywateli na terytorium Ukrainy. Przyczyną miała być chęć stworzenia nowego nazistowskiego państwa pod auspicjami Zachodu. Pierwszą ofiarą „ukraińskich nazistów” miał paść Donbas. Siły Rosyjskie wchodząc na Ukrainę miały zwalczyć nazistów oraz wyzwolić bratnich Słowian spod ucisku. Taki obraz został przekazany przez samego prezydenta Władimira Putina.²⁷

²³ P. Jaroszyński, *Jak napaść na państwo (całość) Jurij Bezmienow*, prof. Piotr Jaroszyński, <https://www.youtube.com/watch?v=lWIpFvGrNak>. [dostęp: 13.11.2024 r.]

²⁴ Dzieje.pl, *Aleksijewicz: czerwone imperium odeszło, ale sowiecki człowiek pozostał*, „Dzieje.pl Portal historyczny”, <https://dzieje.pl/aktualnosci/aleksijewicz-czerwone-imperium-odeszlo-ale-sowiecki-czlowiek-pozostal>. [dostęp: 13.11.2024 r.]

²⁵ P. Ukielski, *Dzień Zwycięstwa i rosyjski mit walki z faszyzmem*, „Teologia Polityczna”, <https://teologiapolityczna.pl/pawel-ukielskiDzień>. [dostęp: 13.11.2024 r.]

²⁶ T. A. Olszański, *Miejsce UPA w Wielkiej Wojnie Ojczyźnianej. Dylematy polityki historycznej Ukrainy*, „OSW”, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/punkt-widzenia/2013-06-21/miejsce-upa-w-wielkiej-wojnie-ojczyznianej-dylematy-polityki>. [dostęp: 13.11.2024 r.]

²⁷ Ambasada Rosji w Polsce, *Przemówienie Prezydenta Federacji Rosyjskiej Władimira Putina do współobywateli, Moskwa, 24 lutego 2022 r.*, „Ambasada Rosji w Polsce”, <https://poland.mid.ru/pl/1941->

Siły przeznaczone do SOW nie były przygotowane do pełnoskalowej wojny, a oddziały wkraczające na terytorium Ukrainy nie były przygotowane na taką skalę oporu.²⁸ Okazało się, że Ukraińcy nie witają Rosjan kwiatami, a zbrojnym oporem. Oddziały, które przeszły granicę na Ukrainę nie rozwijały się w ugrupowanie bojowe, a kolumny, które miały szybko zajmować ośrodki administracyjne, stały się ofiarą ukraińskich obrońców. Rosjanie ułatwili zniszczenie swoich sił i środków, narzucając wizję przeprowadzenia operacji specjalnej, a nie wojny.²⁹ W rosyjskiej wizji to ukraińskie społeczeństwo powinno wspierać siły, które wkroczyły na Ukrainę, a mundurowi przechodzić na stronę Rosjan, jak miało to częściowo miejsce na Krymie i w Donbasie w 2014 roku. Ukraińcy w roku 2022 nie chcieli w większości ustanowienia rosyjskiego systemu wartości, ponieważ posiadali własne aspiracje rozwoju państwa oraz społeczeństwa. Władze Federacji Rosyjskiej, operując na podstawie obrazu przedstawionego w propagandzie doprowadziły do klęski założeń SOW, co skończyło się redefinicją celów.

Po przeniesieniu ciężaru wojny na Donbas, rosyjski aparat propagandowy zaczął kreować nowy obraz przeciwnika, który miał wytłumaczyć klęskę oraz ciężką kampanię, przed którą stało społeczeństwo i siły zbrojne. Widząc poparcie państw zachodnich dla Ukrainy oraz rosnące problemy na froncie, przeciwnik przybrał w propagandzie na sile. Od tej pory to nie była już tylko wojna z ukraińskimi nazistami, ale wojna z NATO.³⁰ Ukraińcy stali się tylko narzędziem w rękach władz mocarstw zachodnich. Jako argument o rzekomym nazistowskim rysie ukraińskiego personelu wojskowego świadczą symbole UPA, OUN oraz postaci kierujących tymi organizacjami. Prawdą jest, że Ukraińcy pielęgnują pamięć o tych organizacjach, jednak nazizm nie jest propagowany, jako program polityczny najważniejszych partii i władz. Dowodami przedstawiającymi zaangażowania NATO w konflikt stała się obecność ochotników walczących po stronie ukraińskiej, dostawy

1945%20pobeda/przem_wienie_prezydenta_federacji_rosyjskiej_w_adimira_putina_do_wsp_obywateli_moskwa_24_lutego_2022/. [dostęp: 13.11.2024 r.]

²⁸ J. M. Raubo, *Rosja straciła coś więcej niż tylko kilkanaście tysięcy żołnierzy [KOMENTARZ]*, „Defence24”, <https://defence24.pl/geopolityka/rosja-stracila-cos-wiecej-niz-tylko-kilkanascie-tysiecy-zolnierzy-komentarz>. [dostęp: 13.11.2024 r.]

²⁹ P. Lewandowski, *Plk Lewandowski: Rosyjska mobilizacja spóźniona o rok [OPINIA]*, „Defence24”, <https://defence24.pl/geopolityka/plk-lewandowski-rosyjska-mobilizacja-spozniona-o-rok-opinia>. [dostęp: 13.11.2024 r.]

³⁰ Om TV, *Скабееву, Симоньян и Соловьева уволят? Царь боится войны с НАТО, а они провоцируют*, „Om TV”, <https://www.youtube.com/watch?v=XtmkSWnn0GY>. [dostęp: 13.11.2024 r.]

sprzętu i uzbrojenia z państw zachodnich. Porażki Rosji wynikające z patologii i słabego zaplecza w siłach zbrojnych, propaganda tłumaczy przewagę jaką daje walczącym Ukraińcom Waszyngton, Londyn i Warszawa.

Rysunek 3. Wrak amerykańskiego czołgu Abrams, który został wystawiony w Parku Zwycięstwa

Źródło: А. Союзтов, *От «Буцефала» до «Леопарда» и «Абрамса»: в московском Парке Победы есть на что посмотреть*, „Еженедельник ЗВЕЗДА”, <https://zvezdaweekly.ru/news/2024541518-QCuPw.html>. [dostęp: 13.11.2024 r.]

Kolejne otrzeźwienie dla strony rosyjskiej przyszło w momencie buntu części najemników walczących po ich stronie. Marsz na Moskwę i groźba upadku systemu wymogła na Putinie niepopularne przedsięwzięcia. Mobilizacja przeprowadzona jesienią 2022 roku osłabiła poparcia władzy w społeczeństwie. Po serii negatywnych wydarzeń, Putin zwolnił Ministra Obrony Narodowej Siergieja Szojgu i zastąpił go Andriejem Bielousowem, który zaczął zwalczać niekompetencję i korupcję w SZ FR.³¹ Wiara we własną propagandę, która zapewniała, że na Ukrainie istnieje duże poparcie dla Rosji, popchnęła Władimira Putina w konflikt zbrojny. Zrujnowano siły i środki, które miały zapewnić powrót Rosji na pozycję mocarstwa światowego. Źle przeprowadzona operacja specjalna, a następnie wojna na wyczerpanie powodują, że front potrzebuje stałego napływu ludzi, którzy założą mundur i pójdą walczyć. Propagandowa wizja tak silnego przeciwnika sprawiła, że społeczeństwo boi się iść na wojnę. Skala ofiar i strach przed śmiercią w tak zwanej „wojnie z NATO” nie zachęca do podpisania kontraktu, który gwarantuje wyjazd na front. Podstawową motywacją stały się duże pieniądze, które oferuje rosyjskie MON za udział w SOW, co na terenach biednych

³¹ M. Górski, *Bielousow za Szojgu. "Putin chce uskutecznić politykę zbrojnego imperializmu" [WYWIAD]*, „Defence 24”, <https://defence24.pl/sily-zbrojne/bielousow-za-szojgu-putin-chce-uskutecznic-polityke-zbrojnego-imperializmu-wywiad>. [dostęp: 13.11.2024 r.]

i zacofanych w Rosji daje pozytywne rezultaty.³² Nadal znajdują się ludzie, którzy podpiszą kontrakt i zostaną rzućeni do „mięsnych szturmów” na pozycje przeciwnika.

Rosyjski obraz przeciwnika, przedstawiany społeczeństwu mógłby podbudować chęć walki o mocarstwową pozycję Rosji na arenie międzynarodowej, gdyby SOW przyniosło pożądane efekty w roku 2022. Zajęcie Ukrainy powiązane by ze zniszczeniem nazizmu, a ostatnim przeciwnikiem zostałyby tylko NATO. Podbudowane łatwym zwycięstwem nad Ukrainą, społeczeństwo rosyjskie mogłoby udzielić większego poparcia dla konfrontacji z zachodem, niż ma to miejsce teraz. Obecnie motorem napędowym uzupełniania strat w personelu są ludzie zachęćeni do służby dużymi pieniędzmi, a nie chęćią walki o ważną sprawę.

Podsumowanie

Kreowanie wizerunku przeciwnika przez propagandę jest działaniem złożonym i nie może podlegać schematycznym działaniom. Trzymanie się tylko jednej wizji przez dłuższy czas, blokuje możliwość elastycznego reagowania na zmieniające się środowisko. Aparat propagandy nie powinien przesadzać fałszowaniem realnych zdolności oraz charakteru przeciwnika. Wiara we własną propagandę jest zgubna, ponieważ zakłóca decydecyom percepcję, co przekłada się na błędne decyzje.

Stronie Ukraińskiej można zarzucić to, że zbyt długo podtrzymywała obraz przeciwnika, który jest źle wyszkolony, dowodzony oraz ma fatalne zaplecze. Porażka w kontrofensywie na Zaporozu pokazała, że skala problemów po stronie przeciwnika nie była, aż taka duża. Po przegranej aparat propagandy nie potrafił dostatecznie zneutralizować wizji klęski, ponieważ zabrakło takiej decyzji. Brak takich działań mógł być spowodowany zmianami personalnymi, jednak takie plany powinny zostać przygotowane zawczasu i przekazane następcom.

Władze Federacji Rosyjskiej padły ofiarą własnej propagandy, ponieważ uwierzyły, że rzeczywistość, jest taka, jaką wykreowały ją służby specjalne. Specjalna Operacja Wojskowa

³² M. Korowaj, *Rosyjskie zasoby mięsne się kończą. Czy Kreml zmuszony zostanie do zmiany taktyki?*, „KREMLINKA SHOW”, <https://www.youtube.com/watch?v=X0gJvtgstgs>. [dostęp: 13.11.2024 r.]

opierała się na błędnych założeniach, które w kontakcie z rzeczywistością przerodziły się w porażkę pod największymi miastami Ukrainy oraz zmasakrowaniem pierwszego rzutu strategicznego, jaki wystawiła Federacja Rosyjska. Skutki klęsk oraz przecenienie zdolności przeciwnika, powoduje, że społeczeństwo Rosji spogląda na konflikt z dużą nieufnością do kompetencji władz. Obraz „wojny z NATO” na Ukrainie, w sytuacji, gdzie wojska Sojuszu Północnoatlantyckiego nawet nie zostały bezpośrednio zaangażowane do walki z Federacją Rosją sprawia, że Rosjanie mają poważny kryzys wiary we własne zdolności. O skali problemu świadczy fakt, że po ogłoszeniu mobilizacji jesienią 2022 roku, kilkaset tysięcy mężczyzn uciekło za granicę z Federacji Rosyjskiej.

Propagandowe kreowanie wizji przeciwnika jest działaniem potrzebnym do prowadzenia wojny informacyjnej. Społeczeństwo musi wiedzieć z kim i o co walczy, ponieważ od tego zależy jego morale. Jak wiadomo pierwsza na wojnie umiera prawda, jednak komunikaty przekazywane społeczeństwu muszą być w dużej mierze zgodne z realiami. Niedostosowanie propagandy do realiów podczas wojny grozi negatywnymi konsekwencjami, co widać na problemach Federacji Rosyjskiej oraz Ukrainy.

PIŚMIENNICTWO

LITERATURE

Batorowska. H, Klepka. R, Wasiuta. O, *Media jako instrument wpływu informacyjnego i manipulacji społeczeństwem*, Wydawnictwo Libron, Kraków 2019

Kampania polska 1939 roku. Studia. (red.) Przybyło. Ł, Tom 1, Wydawnictwo Akademia Sztuki Wojennej, Warszawa 2024

Klepka. R, Kopec. R, Wasiuta. O, *Vademecum Bezpieczeństwa*, Wydawnictwo Libron, Kraków 2018

ŹRÓDŁA

SOURCES

Ambasada Rosji w Polsce, *Przemówienie Prezydenta Federacji Rosyjskiej Władimira Putina do współobywateli, Moskwa, 24 lutego 2022 r.*, „Ambasada Rosji w Polsce”, https://poland.mid.ru/pl/19411945%20pobeda/przem_wienie_prezydenta_federacji_rosyjskiej_w_adimira_putina_do_wsp_obywateli_moskwa_24_lutego_2022/. [dostęp: 13.11.2024 r.]

BBC, *"Ми готові до контрнаступу". Зеленський розповів про плани України та страху через Трампа*, „BBC”, <https://www.bbc.com/ukrainian/features-65787753>. [dostęp: 13.11.2024 r.]

Bryjka. F, *Transformacja Grupy Wagnera w związku z wojną na Ukrainie*, „PISM”, <https://pism.pl/publikacje/transformacja-grupy-wagnera-w-zwiazku-z-wojna-na-ukrainie>. [dostęp: 13.11.2024 r.]

Dyner. A. M, *Stan sił zbrojnych Rosji po dwóch latach od agresji na Ukrainę*, „PISM”, <https://www.pism.pl/publikacje/stan-sil-zbrojnych-rosji-po-dwoch-latach-od-agresji-na-ukraine>. [dostęp: 13.11.2024 r.]

Dzieje.pl, *Aleksijewicz: czerwone imperium odeszło, ale sowiecki człowiek pozostał*, „Dzieje.pl Portal historyczny”, <https://dzieje.pl/aktualnosc/aleksijewicz-czerwone-imperium-odeszlo-ale-sowiecki-czlowiek-pozostal>. [dostęp: 13.11.2024 r.]

Górski. M, *Bielousow za Szojgu. "Putin chce skutecznić politykę zbrojnego imperializmu" [WYWIAD]*, „Defence 24”, <https://defence24.pl/sily-zbrojne/bielousow-za-szojgu-putin-chce-uskutecznic-polityke-zbrojnego-imperializmu-wywiad>. [dostęp: 13.11.2024 r.]

Human Rights Watch, *Україна: очевидні воєнні злочини на підконтрольних Росії територіях. Сумарні straty, інші брутальні порушення з боку російських військ*, „Human Rights Watch”, <https://www.hrw.org/uk/news/2022/04/08/ukraine-apparent-war-crimes-russia-controlled-areas>. [dostęp: 13.11.2024 r.]

Jaroszyński. P, *Jak napaść na państwo (całość) Jurij Bezmienow*, prof. Piotr Jaroszyński, <https://www.youtube.com/watch?v=IWIpFvGrNak>. [dostęp: 13.11.2024 r.]

Korowaj. M, *Rosyjskie zasoby mięsne się kończą. Czy Kreml zmuszony zostanie do zmiany taktyki?*, „KREMLINKA SHOW”, <https://www.youtube.com/watch?v=X0gJvtgstgs>. [dostęp: 13.11.2024 r.]

Kozubel. M, *Wpis*, „X”, <https://x.com/MarekKozubel/status/1847615026443485482>. [dostęp: 13.11.2024 r.]

Lachowski .M, *Trudna sytuacja Ukrainy. Jak Ukraińcy chcą zakończyć wojnę? plk Piotr Lewandowski i M. Lachowski*, „Mateusz Lachowski – Korespondent PL”, <https://www.youtube.com/watch?v=cQn11v1GaPA>. [dostęp: 13.11.2024 r.]

Lachowski. M, *Wpis*, X, <https://x.com/LachowskiMateus/status/1841424760015577395>. [dostęp: 13.11.2024 r.]

Lewandowski. P, *Plk Lewandowski: Rosyjska mobilizacja spóźniona o rok [OPINIA]*, „Defence24”, <https://defence24.pl/geopolityka/plk-lewandowski-rosyjska-mobilizacja-spozniona-o-rok-opinia>. [dostęp: 13.11.2024 r.]

Olszański. T. A, *Miejsce UPA w Wielkiej Wojnie Ojczyźnianej. Dylematy polityki historycznej Ukrainy*, „OSW”, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/punkt-widzenia/2013-06-21/miejsce-upa-w-wielkiej-wojnie-ojczyznianej-dylematy-polityki>. [dostęp: 13.11.2024 r.]

Om TV, *Скабееву, Симоньян и Соловьева уволят? Царь боится войны с НАТО, а они провоцируют*, „Om TV”, <https://www.youtube.com/watch?v=XtmkSWnn0GY>. [dostęp: 13.11.2024 r.]

Raubo. J. M, *Rosja straciła coś więcej niż tylko kilkanaście tysięcy żołnierzy [KOMENTARZ]*, „Defence24”, <https://defence24.pl/geopolityka/rosja-stracila-cos-wiecej-niz-tylko-kilkanaście-tysięcy-zolnierzy-komentarz>. [dostęp: 13.11.2024 r.]

Szewko. W, #357 *Plany wojenne Trumpa. Upadek koalicji. Libański łącznik Trumpa. Kaszmir o autonomii. Jabollah*, „Na wschód o Bliskiego Wschodu”, <https://www.youtube.com/watch?v=hzL8SkIQjM&t=3627s>. [dostęp: 13.11.2024 r.]

Ukielski. P, *Dzień Zwycięstwa i rosyjski mit walki z faszyzmem*, „Teologia Polityczna”, <https://teologiapolityczna.pl/pawel-ukielskiDzień>. [dostęp: 13.11.2024 r.]

Wolski. J, *GENERAL SYRSKI I JEGO LUDZIE - NAJLEPSI NA JAKICH STAĆ UKRAINĘ*, analiza płk Piotra Lewandowskiego, „Wolski o wojnie”, <https://www.youtube.com/watch?v=3uOIVSa7Ts>. [dostęp: 13.11.2024 r.]

Wolski. J, *UKRAINA - STRATY CZOŁGÓW (AKTUALIZACJA LIPIEC 2023)*, „Wolski o wojnie”, <https://www.youtube.com/watch?v=ATRuARHBneU>. [dostęp: 13.11.2024 r.]

Wolski. J, *UKRAINA RAPORT z WALK 22 PAŹDZIERNIKA 2023 - KLĘSKA OFENSYWY*, „Wolski o wojnie”, <https://www.youtube.com/watch?v=Xb95qwIlsmA>. [dostęp: 13.11.2024 r.]

Горбатенко. С, *«Ми воювали на інстинктах». Як обороняли Схід у лютому 2022-го. Спецпроект*, Радіо Свобода, <https://www.radiosvoboda.org/a/skhid-povnomasshtabne-vtorgnennia-armiya/32278202.html>. [dostęp: 13.11.2024 r.]

Гулійчук. Д, *Як Росія зупинила контрнаступ ЗСУ на Запоріжжі – Foreign Affairs про причини невдачі*, „ТСН”, <https://tsn.ua/ato/yak-rosiya-zupinila-kontrnastup-zsu-na-zaporizhzhii-foreign-affairs-pro-prichini-nevdachi-2503480.html>. [dostęp: 13.11.2024 r.]

Залива. П, *Чому Буданов мовчить на відео: британський експерт розкрив інтригу*, „24 Канал”, https://24tv.ua/movchannya-budanova-video-britanskiy-eksrozvidnik-poyasniv-povedinku_n2337376. [dostęp: 13.11.2024 r.]

Лебедина. О, *Президент прокоментував очікування*, „ZN,UA”, <https://zn.ua/ukr/war/zelenskij-rozpoviv-u-chomu-skladnist-kontrnastupu.html>. [dostęp: 13.11.2024 r.]

Лисогор. І, *Зеленський указом констатував неможливість проведення переговорів з президентом РФ В. Путіним*, „LB.UA”, https://lb.ua/society/2022/10/04/531444_zelenskij_ukazom_konstatuvav.html. [dostęp: 13.11.2024 r.]

Мазур. Є, *Росіяни не вміють воювати, вони ніякі, – аналітик про перемогу України*, „24 Канал”, https://24tv.ua/rosiyani-ne-vmiyut-voyuвати-voni-niyaki-analitik-pro-peremogu_n1893398. [dostęp: 13.11.2024 r.]

Сончковская. Я, *Чому російських окупантів в Україні називають орками і до чого тут Толкін*, „OBOZ.UA”, https://news.obozrevatel.com/ukr/show/people/chomu-rosijskih-okupantiv-v-ukraini-nazivayut-orkami-i-do-chogo-tut-tolkin.htm#goog_rewarded. [dostęp: 13.11.2024 r.]

Союстов. А, *От «Буцефала» до «Леопарда» и «Абрамса»: в московском Парке Победы есть на что посмотреть*, „Еженедельник ЗВЕЗДА”, <https://zvezdaweekly.ru/news/2024541518-QCuPw.html>. [dostęp: 13.11.2024 r.]

Черниш. О, *100 днів війни. Що буде далі на російсько-українському фронті*, „BBC NEWS”, <https://www.bbc.com/ukrainian/features-61676761>. [dostęp: 13.11.2024 r.]

